

det skulle vara så lockande är att jag tvättade händerna i havet och de blev av vattnet obehagligt oljiga och hela dagen efter smakade de salt. Efter bad i havet måste man skölja sig i färskvattendusch. En kallsup i vattnet är en säker drunkning säger Lennart. Det salta vattnet gör nämligen att det genom osmos dras mycket vatten ur kroppen till lungorna, så mycket som kanske en liter. Usch då. Möblerna här ute på plagen är av aluminium och de kommer snart att vara sönderfräta. Saltvatten är aluminiums stora fiende. En flygplanvinge som bärgades ur saltvattnet i Nordsjön, med dess ringa salthalt, var, då bärgningen skedde en månad efter haveriet, blott ett skelett med de tjockaste delarna kvar. Direktören för hotellet, som jag talade vid om detta, sa att de upptäckt det för sent, och att de nu varje dag måste spola möblerna med färskvatten. Men trots detta hade aluminiumdetaljerna fått de typiska frätskadorna och de kommer att öka. På kvällen sände direktören upp blommor och frukt till våra rum.

Innan vi lämnade vår guide i Jeriko talade han om att på Döda Havets östsida finns Herodes vinterpalats, och där kan man få se den plats där Salome dansade och där Johannes Döparen miste sitt huvud.

Tisdagen den 27 oktober. Vi togo oss en underbar vilodag på plagen vid Dead Sea Hotel efter en god frukost. Sedan högläsning ur Norlanders reseskildring. Efter lunch med tre rätter och två desserter var vi i takt med vårt tidsprogram och kunde fara upp till Jerusalem, där vårt rum fanns tillhands nu, men dit vi inte kunnat komma tidigare. Allt är nämligen förutbeställt så det gäller att hålla tiderna, och någon aktivitet i Jerusalem gjorde att alla hotell varit fullbokade. Efter lunchen tog vi därför farväl av Direktören och hans niece som var värdinna på hotellet, och vände bilen mot Jerusalem. Det är inte lång väg dit, bara 3½ mil, men det är en höjdskillnad på 1100 m ty Döda Havet ligger 400 m under havsytan och Jerusalem 700 över havet. Jeriko ligger faktiskt i en oerhört djup grop vilket gör att solen steker och värmer obarmhärtigt kraftigt. 35 grader i skuggan gör att man pustar och vill söka skugga.

Vägen upp till Jerusalem slingrade sig - med en stigning av 1:25 - i serpentiner längs bergväggarna i ett kraftigt kuperat och sterilt landskap, med gulvita kalkkritformationers egendomliga kullar och raviner så långt ögat kunde se. Och inte ett träd eller någon annan växtlighet. Vi var åter mest glada när vi var på insidan av vägen. En mil från Jerusalem började de branta sluttningarna att skifta något i grönt av någon slags liten algväxt och några glesa, bollformade tuvor. Jag hade föreställt mig Abrahams, Isaks och Jakobs förlovade land, som de så längtat efter, och det land till vilket Moses mödosamt strävat fram, som ett fruktbart och grönskande, vackert land. Men det vi hittills sett av Jordandalen har varit sterila sand- och kalkstensfält i en otroligt kuperad form, med en mängd veckade kalkstensberg utan den ringaste vegetation. Den mötande biltrafiken var ganska livlig, kanske hundratalet, som ibland kom i grupper på något tiotal. Kanske var det därför att det skulle bli stora festligheter i Amman på grund av shahen av Persiens förestående besök därstädes.

En halvmil från Jerusalem började tinnar och torn skymta uppe på bergskammarnas krön. På långt håll ser vi krönet av Oljeberget som prydas av en hög minaret. Förkrympta buskar och några träd började sparsamt visa sig på sidosluttningarna. Så nådde vi förstaden Betania eller Bétani, där lite lummigare träd och buskar började förekomma och så nådde vi tillslut målet, Jerusalem, en stad som, liksom Berlin, är delad i en västdel och en östdel. Den västra delen tillhör Israel och är bebodd av judar, den östra delen hör till Jordan och bebos av araber. Vi åkte till Ambassador Hotel, som är ett acceptabelt hotell. Det ligger nära Ingenmansland. Framför oss ser vi Israelsidan som är upplyst av tusentals lampor i hus och på gator. Bakom oss ligger arabdelen i mörker med blott enstaka ljuspunkter. Skillnaden så här på kvällen är frapperande.

Paus på vägen upp mot Jerusalem.

Från värmen i Jordandalen -27-30 grader, har det nu blivit kallt och på kvällen är det bara 13 grader. Usch!

Onsdagen den 28 oktober. Vi engagerade en guide och foro först till Uppståndelsekapellet uppe på Oljeberget. Där finns omramad på stengolvet en stenyta av berget med ett fotavtryck, ca fyra centimeter djupt. Det är svårt att få det till ett fotavtryck, det skall god fantasi till det. Nåväl, det sägs att fotavtrycket gjordes av Jesus just när han for upp till himlen! Härifrån var det en vacker utsikt över Jerusalem åt väster och Döda Havet åt öster.

Den här guiden höll på att göra Ann-Hild nästan utom sig genom sitt ideliga snörvlande, hostande, harsklände, spottande och petande i näsan

Från Uppståndelsekapellet tog vi vägen till Getsemane, nu en liten trädgård delad i två hälfter av en kyrka. Den ena hälften tillhör Ryska kyrkan och den besökte vi inte. Det är dåligt med den kristna sämjan här i kristenhetens högborg. Den andra tillhör katolska kyrkan och är ca 40 meter x 30 meter med åtta stycken olivträd av vilka några enligt uppgift skulle vara 3000 år gamla.

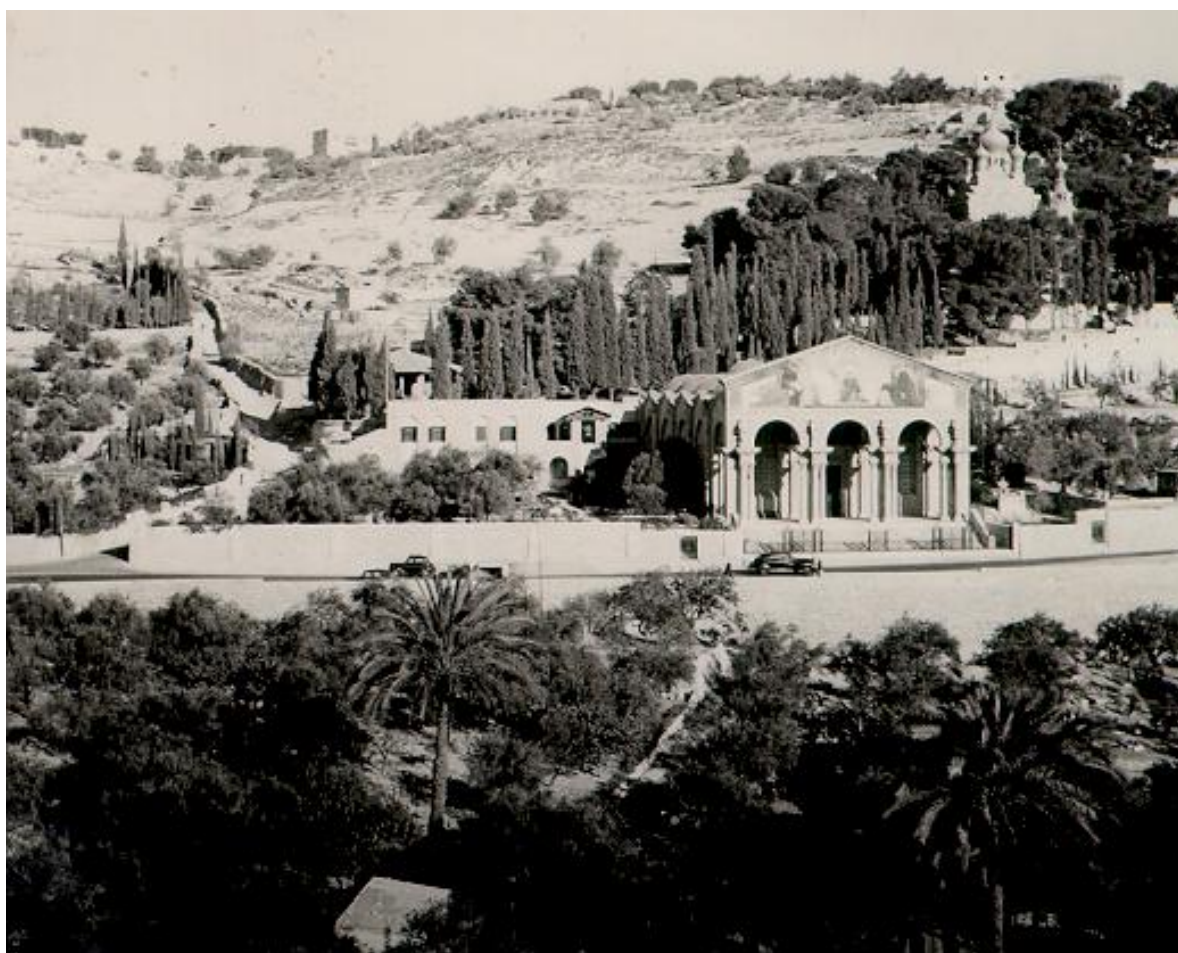
I kyrkan finns en i golvet blottlagd del av klippan, enligt traditionen den plats på vilken Jesus bad sin sista bön om att bli befriad från lidandet. Vi foro sedan till den gamla muromgärdade

Jerusalem. Stadsmurens igenmurade Gyllene Porten.

stadsdelen och in genom Stefanusporten. Så kör vi uppför Via Dolorosa så långt det går och parkerar bilen utanför Österrikiska Sjukhuset. Sedan promenerade vi till tempelplatsen och besåg Omarmoskén, med kupolen rest över Moria berg, just på den plats där Abraham skulle offra sin son Isak. Tyvärr fick vi inget ordentligt intryck av moskén eftersom den just nu undergår en grundlig restauration och är helt inklädd i byggnadsställningar både ut- och invändigt. Berget är även här frilagt och platsen omgärdad med ett staket. Under själva bergkullen finns en grotta, där Salomo skall ha begravts. Den hålls helig av muhammedanerna eftersom det sägs att Muhammed skall ha bett här. Söder om Omarmoskén, inom tempelplatsen ligger Aqsa-moskén, som nyligen restaurerats. Pelarna är av marmor och är införskaffade från Italien. Här visades också ett fotspår i en sten, vilket spår skulle härröra från Jesus då han vid tolv års ålder undervisade de skriftlärde i templet. Jag kunde inte med den

livligaste fantasi få märket till ett fotavtryck. Vandringen gick vidare till Heliga Gravens kyrka med fem av de fjorton stationerna på Via Dolorosa inom kyrkan. Dessa stationer är belägna inom ett avstånd av ca tio meter och utgöres av den plats där manteln togs från Jesus, den plats där korset stod, den plats där han sveptes, den plats där Maria grät och den plats där Jesus begravdes. Vid själva korsfästelseplatsen är klippan frilagd och det hål i vilket korset sattes ned visas och man får sticka ned handen i detta hål. Ett vackert altare med den Korsfäste i otroligt utsirad ornamentik höjer stämningen i det dunkla ljuset. Strax intill ligger som nämnts graven med den plats ängeln satt, samt själva graven, som utgöres av en alkov med en upphöjd bänk, som är täckt med en marmorskiva. Under denna plats skall själva graven vara belägen. Även en slät skiva visades, utgörande den plats på vilken kroppen av den döde sveptes. Allt detta finns inom den ”Heliga Gravens Kyrka” som är byggd på själva Golgataplatsen, som förr var en större kulle men som huggits bort för att ge plats och lämplig grund för kyrkan. Av den ursprungliga Golgatakullen finns blott kvar den lilla bit, ungefär en kvadratmeter stor där hålet för korset är.

Getsemane

Vi vandrade Via Dolorosa tillbaka och såg de olika stationernas inskrifter. Via Dolorosa konstruerades för ungefär femtio år sedan, äldre är den alltså inte. De stationer som med inskrifter angivas äro exempelvis den plats där Simon av Cyrene hjälpte Jesus bära korset, platser där Jesus föll under korsets tyngd första, andra och tredje gången, platsen där Veronica torkade svetten från Jesu panna, platsen där Jesus ber Jerusalems döttrar att inte gråta över honom, platsen där han fick korset o.s.v. En del av Via Dolorosa - smärtornas väg - utgöres av trånga gränder där basarer och hantverkare håller till och där det är ett stojande, arabiskt myllrande liv,

mes smuts, fattigdom och elände. Vi besåg även den av ofantligt stora stenar nedtill som grund byggda västra muren vid tempelplatsen, förbi vilken en trång gränd leder. Denna plats har varit känd som klagomuren, men är numera icke aktuell sedan judarna är avstängda från detta av araberna tilldelade område av Jerusalem. Ingen gråt och klagan höres därför nu vid denna mur. Vid tvåtiden skulle guiden åter ansluta till sällskapet, men vi fick vänta en halvtimme. Då beslöt vi att gå ut på egen hand. Ute vid bilen stod då en ny guide och väntade på oss. Han sa att på f.m. hade hans kusin varit guide, men var nu upptagen och hade överlämnat uppdraget. Då han inte visste vilka han skulle guida för av dem som satt i hotellhallen, men kände till bilnumret hade han ställt sig vid bilen och väntat. Han visade oss nu Jungfru Marias grav i Kidrondalen vid foten av Oljeberget samt den intilliggande Getsemane-grottan. Han omtalade att "Get" betyder olja och "seman" press, varför Getsemane betyder oljepressen. Här fick vi gå med små ljus i händerna för annan belysning fanns inte. Inne i grottan visade han den ihåliga stenen och malstenen till vinpressen (inte oljepressen alltså) samt det hål i golvet, nedanför vilket i ett nedre rum vinkrusen placerades. Rummen för vinkrusen var i orört skick, annars ändras allting här och modifieras för att passa traditionens krav. Eftersom guiden var muhammedan var det intressant att av honom höra en ny version av Jesu lidandes historia. Han meddelade oss nämligen att Jesus flydde in i denna grotta för att undgå knektarna som sökte honom uppe i örtagården, och det var härinne, i denna grotta, sa han, som Judas Iskariot förrådde Jesus. Från Jungfru Maria-graven åkte vi till Jungfrukällan eller Gihon-källan, från vilken Hiskia en gång lät spränga en tunnel ned till den söderut befintliga Siloah-dammen, ett avstånd på 400 meter. Jag hade frågat den första guiden om man fick gå in i denna tunnel och se den tavla på vilken inskriften fanns om att två sprängarlag mötte varandra just i tunnelns mittpunkt. Han sa att det inte var tillåtet. Jag frågade nu den nye guiden om samma sak, och han sa "Ja, var så god, men tunneln är mörk och fylld med flera decimeter vatten, så det är bäst att ta av skor och strumpor och kavla upp byxorna". Men då avstod jag. Jungfrukällan, som matas av vatten inifrån berget, från någon okänd källa, ligger djupt ner, ett tiotal meter, och flera trappor leder dit ned. Där nere är det skumt och den användes av befolkningen som där hämtar vatten. Vi åkte så vidare till Siloah-dammen och passerade Absalons grav. Siloah-dammen har rent, friskt, källklart vatten. Den ligger ävenledes djupt ner, dit flera trappor leder. Bassängen är ca tio meter lång och två meter bred, med ungefär en meter breda kanter runt omkring. Här lär Jesus ha botat en blind man och en del uppger att Siloahdammen är identisk med Nya Testamentets Betesda-damm där Jesus botade en lam man. Vid såväl Siloadammen som Jungfrukällan gjorde jag Geigermätningar, dock utan positiva resultat.

Vi färdades så ytterligare några hundra meter söderut till Hinnoms dal, Ge Hinnom, där förr allt avskräde kastades och brändes och där därför en ständig eld brann. Denna eld kallades för "den eviga elden", och Ge Hinnoms dalen kom att kallas för Gehenna, och blev symbolen för dödsriket med dess evigt brinnande eld för de osaliga. På sydsidan av Hinnomsdalen ligger Acceldama eller Blodsåkern där enligt uppgift Judas skall ha kastat de trettio silverpengarna innan han dödade sig själv. På Acceldama skall det finnas ett s.k. benhus, och detta ville jag se och göra geigermätningar vid. Anledningen till detta mitt intresse var att en skildring av de öden den expedition upplevde som sökte efter den förlorade arken, vilken expedition måste upphöra med sina grävningar just inne i Ofelberget, i närheten av Siloadammen, framkastat den uppgiften att enligt en kod i Gamla Testamentet skulle arken ha dolts i benhuset. Acceldama, blodsåkern, visade sig inte alls vara någon åker utan en brant bergssluttning. Guiden påstod att benhuset numera var ett kloster. De övriga i bilen avstodo från att följa med upp till benhuset, men guiden och jag vandrade ditupp längs en väg på Hinnomdalens mycket branta sydsluttning. Halvvägs upp på sluttningen låg benhuset. Strax utanför gav Geigermätaren utslag på tjugo indikeringar per minut, däremot var indikeringarna svagare inne i benhusets gravar. Klostret skötes av en munk. Det är en mycket osnygg plats. Munken håller allehanda djur där inne. En

bagge stack ut sitt huvud ur en hålighet strax innanför porten, som öppnades först efter guidens ideliga ringande på en klocka och efter vissa underhandlingar på arabiska. I andra nischer i ingångsvalvet fanns höns. Sedan kom man in i ett flertal gångar med nischer på sidorna, och olika terrasseringsar med ännu fler, mörka nischer för döda i väggarna. Många av nischerna hade sidoupphöjningar på sidorna av den smala gången av ca en halv meters bredd och två meters längd. Härigenom bildades liksom ett flertal "fällbänkar" och dessa sidobänkar hade ett nät-skrank upp till taket. Innanför detta var varje nisch, ända upp till taket fylld med massor av tusenåriga grå, vittrade ben, benknotor och skallar. Ett riktigt obehagligt och snuskigt ställe att vistas och leva i. Benresterna uppgavs härröra från martyrer, och att de samlats och förts till benhuset. Därefter for vi till norra delen av staden. Vid Nablusvägen intill "Ingen mans land" ligger här en märklig nekropol - "Kungagravarna" där Judakungarna skall ha varit begravda. Men här har man bara funnit en kista med mumie och det var drottning Helena från år 44 e.Kr. Hon var drottning av Adiabene.

Det fanns vid denna tid flera småkungar och Herodes var en av dem. Till gravarna leder tio meter breda trappor ned till den ca tio meter lägre liggande bottennivån. Genom en bred dörröppning kommer man in på en gård ca 40 x 30 meter i fyrkant. Den liksom trappdelen är utan tak, och man kan också uppe på kanten gå runt kring denna gård som ligger tio meter djupt ned liksom även kring den dit ned ledande trappan i sin tio meter breda avbalkning från själva gården. I trappans väggar finns stora nischöppningar för regnvattnets avledande. Den stora gården uppgavs vara avsedd för fester. I trappan var vissa trappsteg försedda med rännor för regnvattnet, som sedan genom sidorännor fördes till djupa kamrar eller nischer i trapprummets väggar.

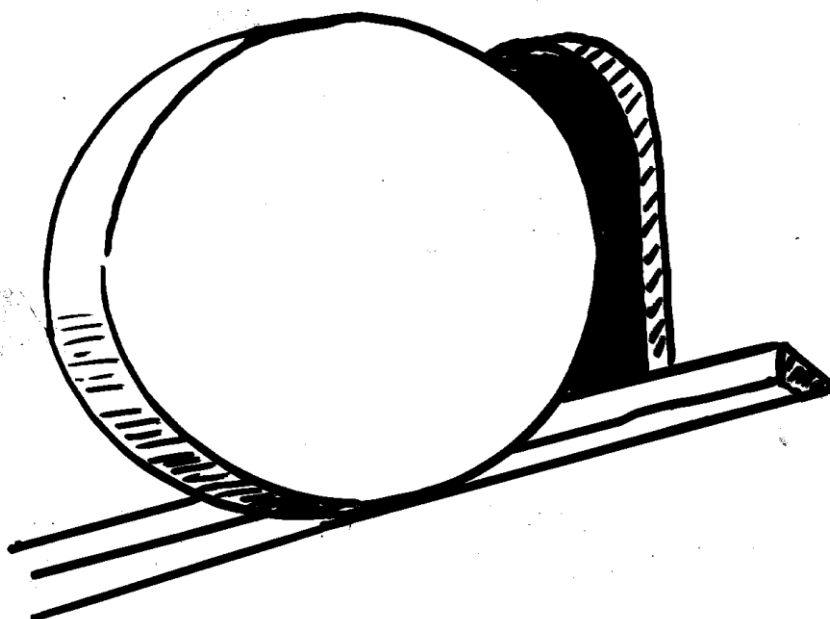
Den stora gården med sina tio meter höga väggar har säkerligen varit ornamentsmyckad, ty på ena väggens krön syntes rester av utstående ornamentskornischer. I en vid nisch eller en i sidoväggen uthuggen stor altan eller terrass fanns en liten nedgång till ett mycket litet fyrkantigt hål i en vägg. Hålet kunde tillslutas med en ca tre decimeter tjock rullsten av ca 1.2 meter diameter. Denna cirkulära stenskiva kunde i grunda spår rullas för den lilla låga dörröppningen: För att kunna hantera rullstenen fanns en liten sidokanal borrarad från trappan sidledes in till stenens rullbana. Den framför stenen förefintliga gropen var avsedda att kunna vattenfyllas varigenom ingången helt kunde döljas. Väl inkomna genom den lilla öppningen genom vilken man fick krypa, kom man in i en stor rymlig, hög fyrkantig sal, med stenavsatser på väggarna, bildande så att säga väggfasta vilo- eller sittbänkar. Guiden sade också att de användes till att sitta på när släktingar till de döda kom in i dessa kamrar för att hylla hans minne och meditera. I väggarna runt om fanns ett antal nischer för de döda, ca två meter långa och 60 x 60 cm i bredd och höjd. Ett par små låga öppningar i ett par väggsidor ledde till nya liknande och stora kamrar, och små branta trappor ledde ned till ytterligare avdelningar med liknande rum under de övriga rummen i berget. Denna ofantliga nekropol med kamrar i olika nivåer, kamrar ca fyra meter höga och tio meter i fyrkant, med små ingångsöppningar av blott

Silodammen

Acceldama

Skiss av stenen framför gravingången.

ca en halv meter breda och åttio centimeter höga, visar att tekniken ifråga om sprängandet av dessa väldiga kamrar stått mycket högt, och att man med lätthet kunna bearbeta den hårda klippan. Även de stora klippblocken vid klagomuren visar detsamma, att man ej varit rädd för att använda stora stenblock vid sina konstruktioner. Samma fenomen som jag mött dels i Egypten och dels uppe i Baalbeck.

Jerusalem. Tina på den stora gården vid Kungagravarna.

Sist denna dag besökte vi Gordongraven. Det är den grav som enligt engelsmannen Gordon skall vara den rätta Jesu grav. Han ansåg inte att den grav som nu hyllas med tempelbyggnader, var den riktiga eftersom den låg innanför stadsmuren och inga avrättningar eller begravingar av brottslingar fick ske innanför muren. Nu visar det sig emellertid att på Jesu tid hade muren en annan sträckning, sådan att den nuvarande begravningsplatsen låg utanför muren. Dessutom fann kejsar Konstantins drottning Helena under den Heliga graven en grotta, som vi besökte, i vilken fanns resterna av tre kors, ett med de initialer på, som motsvarade texten på Jesu kors, varför hon ansåg att platsen var den riktiga. En annan sak som Gordon ej heller var tillfredsställd med och ansåg icke vara riktig, var att den nuvarande graven ligger på ytan av berget, under det att enligt Bibeln skulle graven vara en i berget insprängd gravkammare. För det tredje ansåg Gordon att "huvudskalleplats", som tyddes motsvara den runda skulten på huvudet, föga motsvarade den plats, som nu dyrkas, som den plats där korset en gång stod. Gordon fann strax utanför Damaskusporten en plats med en hög klippformation, vars yta eller vägg liknade en dödskele.¹

¹ Fotot på nästa sida av skallen vid Gordons Golgata är dåligt, eftersom vi vid tillfället inte hade någon film till kamerorna utan endast till min 8 mm filmkamera. Fotot är en förstoring från en filmruta, därav den dåliga kvalitén.

Gordons Golgata Klipphålor ger bilden av en dödsalle.

För tydlighets skull är konturerna ifyllda.
Ingen annan plats på jorden har större rätt än denna att kallas Huvudskalleplatsen.